

**Eva
Franchell**

Väninnan

Rapport från Rosenbad

Albert Bonniers Förlag

www.albertbonniersforlag.se

ISBN 978-91-0-012191-4

© Eva Franchell 2009

Scand Book AB, Falun 2009

Den här boken är tillägnad mina väninnor
Anna och Kristin.

Anna mördades i september 2003.

Kristin dog i cancer i juni 1988.

Riktig vänskap är ett underskattat kitt
som håller människor samman i med- och
motgång. Man behöver inte tycka lika, men
man har varandra. Jag slutar aldrig sörja det
faktum att ni inte finns här längre och jag
citerar Kristin: ”Polare är de enda man aldrig
gör slut med.”

Med tack till alla dem jag älskar:
min man och våra döttrar,
svärsönerna,
det första barnbarnet,
the Franchell Family Swamp
och alla vännerna.

Kapitel ett

Jag ser honom i högra ögonvrån, hopkrupen inne bland damkläderna. En sekund, han gungar till och så exploderar han i en rak linje över golvet. Förbi mig, fram till dig. Pang, rätt in i klädställningen. Hans kropp trycker upp din och jag fattar inte vad han gör. Nej!

Vad fan gör du, fan försvinn. Stick!

Det är över på min inandning och han backar undan medan du segnar ner på golvet.

Åh, han är borta nu. Slog du i huvudet? Hur gick det gumman?

Resten ser jag i detaljer. Först dina handleder, en i taget, och sedan din mage. Tröjan är svart, men den blir bara mörkare och mörkare. Någon annan kommer fram och vi ropar växelvis på ambulans och förbandsmaterial. Expediten böjer sig ner och tar fram nya vita tröjor ur en låda under disken. När jag torkar din panna bildas hela tiden nya små täta pärlor. Fryser du? Jag kanske ska ringa hem? Titta här har du tappat din sko, jag tar den i min handväska. Nu kommer det flera läkare. Det här kommer att bli bra.

Jag ringer Bosse. Han är på väg.

– Nej, du skakar på huvudet. Barnen. Han måste hem till barnen först.

Jag ringer Bosse igen. Det är lugnt, nu är han på väg hem.

Det är många som hjälper dig nu. Tänk att det finns så

många läkare på NK klockan fyra på eftermiddagen, viskar jag lite högt. Här skämtar jag medan läkarna ligger på knä runt dig i sina snygga shoppingkläder, dräkter och kostymer och försöker stoppa dina blödningar. De kämpar tyst medan folk börjar samlas för att titta på. Jag ställer mig framför ditt ansikte.

– Jag kanske ska ringa Göran, frågar jag och du nickar.

Det blir vår sista kontakt, för nu försvinner din blick bakåt och då förstår även jag. Hittar mobilen i fickan, det är väl bäst att ringa Lars. Jag får inte upp hans mobilnummer ur katalogen. Handen är stel, den lyder inte. Jag ringer växeln i stället: 084051000.

– Hej, det här är Eva Franchell, jag är ute med Anna Lindh och jag måste prata med Lars Danielsson NU. Koppla mig igenom vad som helst.

Han svarar på fem sekunder.

**

Ambulansen väntar utanför NK:s huvudentré. Jag får sätta mig där fram, bredvid chauffören. Ambulansen åker mot körriktningen runt Norrmalmstorg, in i tunneln och upp på Sveavägen. Golvet i bilen är så lågt att vi nästan åker på asfalten. Vi passerar partihögkvarteret på Sveavägen 68 i galen fart och jag ser upp mot fasaden där folk säkert kikar ut genom fönstren och jag tänker att där inne vet de inte att det är du som är skadad.

Det är rusningstid, men ambulansen tar sig fram. Ljuden är plågsamma. Jag hör sirener överallt. Är det en helikopter, eller är det flera? En helikopter har två ljud, ett vasst motorljud och så ett flapp-flapp-flapp från rotorbladen. Jag försöker lyssna efter hur många helikoptrar jag hör, men tappar räkningen.

Min mobil ringer med sin larviga signal: Wake me up before you go go. Herregud!

Det är Rosenbad som ringer, Lars Danielsson och Janne Larsson. Sitter de inte bredvid varandra? Nu ringer de i alla fall om varandra.

Håll mig uppdaterad.

Håll mig informerad.

Ring så fort du hör något.

Nu kämpar de om informationsövertaget. De slåss redan om vem av dem som ska bli den som får informera statsministern om alla detaljerna. Deras korthuggna röster samlar ihop mig och jag lovar dem båda att jag ska rapportera ”till just dig”.

Ambulansen svänger in, vi är framme nu och folk möter oss i dörren. Vi skyndar oss och småspringer genom korridorerna. Jag hör vårdarnas korthuggna meningar, men så tystnar de och stannar till med din bår. Vi väntar på en hiss. Jag hämtar andan och klappar dig tafatt på filten, någonstans på din överarm där jag tror att du inte har ont.

– Vi får väl skjuta upp vår husmorssemester, säger jag och sedan kommer hissen och strax rullas du in i ett rum fullt av maskiner och ett samtränat vårdteam tar över. Det är säkert tio personer som jobbar med dig nu. De rör sig snabbt utan att någonsin komma i vägen för varandra. Jag står vid väggen och ser dina skador, någon lägger över dig en ljus rosa värmefilt.

Är det så med döendet, att man fryser mer och mer?

En uniformerad polisman kommer in i rummet och jag måste följa med honom ut. Jag lämnar mitt första vittnesmål där, i kauset utanför ditt rum. Det är Martin Melin som förhör mig. Jag känner igen honom från Robinson i tv och det gör mig förvirrad. Vad är verkligen? Mellan bårarna i korridoren råder kaos, uniformerade poliser blandas med nyanlända

UD-tjänstemän i kostym. Paniken sprider sig bland männen för deras mobiler fungerar inte och nu kan de inte rapportera tillbaka till sina överordnade. Det är därför de irrar runt i korridoren, de letar efter täckning! Någon från sjukhusledningen rycker ut och delar upp poliser och tjänstemän i olika grupper. UD får ett särskilt kriskontor en trappa ner med en fast telefon och en pumptermos full med kaffe.

Din familj får ett rum strax intill ditt. Familjen kommer resande från olika delar av landet och anländer under kvällen. Tysta och rädda går de snabbt genom korridoren. De möts av den förekommande prästen. Här kommer experten på sorg.

Kom här. Nästan ivrigt bjuder han in som vittrar han redan död och jobb.

I familjens rum är det halvmörkt och dämpat. Jag svarar om och om igen på deras frågor om vad som hände och sedan minns vi, var och en, den senaste kontakten med dig. Ordet går från person till person som i en ringlek.

Hon vinkade till mig när hon gick.

Jag pratade med henne i tisdags.

Vi ler lite, men det hjälper inte och snart blir det tyst igen. Jag måste lämna familjen i fred. Vill gärna stanna här i lugnet, men jag kan inte sitta kvar mitt ibland dem i mina kläder som är smutsiga sedan NK. Jag ska inte vara här.

I UD-rummet lyser neonrören med maximal styrka. Kavajerna har åkt av och utrikesministerns kanslichef sitter i en liten soffa och pratar med Rosenbad. Frågan gäller som vanligt hur de ska informera pressen.

Vi har massor av journalister utanför sjukhuset, säger han. Vi måste hantera dem på något sätt. Dan har kontakt med sjukhusets pressavdelning...

Jag gissar svaren på andra sidan. Jag vet hur de tänker i Rosenbad. Landet befinner sig tre dagar från en folkomröstning i europafrågan. Utrikesministern är attackerad. Nu

måste man analysera situationen. Vad innebär knivattacken för folkomröstningens sista kampanjdagar? Hur kommer regeringen att påverkas av attacken mot Anna Lindh? I Rosenbad är döden inget alternativ.

Kanslichefen är van vid att vänta in politiska signaler. Men nu suckar han bara tungt. Han är ledsen.

Vi fikar och en undersköterska kommer in med ostmackor och två Alvedon till mig. Jag har så vansinnigt ont i ena benet. En länskriminalare ringer och säger att han kommer att hämta upp mig till förhör på Kungsholmen. Runt omkring mig gör människor sina jobb. Telefon, press, polis... insikten kommer i iskalla skov, men om jag håller andan en stund försvinner den. Jag får igång mobilen och kollar sms:en. Jag känner ingenting, tummen skrollar fram listan med meddelanden på displayen. Alltid någonting att göra. Hålla andan, kolla mobilen.

Först hittar jag en lång rad meddelanden från journalister som vill att jag omedelbart ska ringa upp dem. Sedan kommer meddelandena från dig om dagens shoppingtur. ”Onsd efter tre. Hämta mig på UD.” Jag letar neråt och hittar ett meddelande från augusti. ”Pär N fick min talartid!!”

Meddelandet är fyra veckor gammalt, du skrev det strax före partiets kommunkonferens i Upplands Väsby. Konferensen var upptakten till kampanjens sista avgörande veckor. Opinionssiffrorna pekade mot storförlust i folkomröstningen om EMU. Du skulle hålla ett av de stora talen till partiets kommunpolitiker, men av någon anledning blev du utbytt.

När de två äldre poliserna knacker på reser jag mig upp för att följa med. Mina skor klibbar mot plastmattan. Det blir fortfarande blodspår när jag går.

I bilen mot Kungsholmen tänker jag på knivmannen.

**

Förhörssrummet är trist och jag har redan druckit för mycket kaffe. Det här smakar bara beskt. Första frågan är existentiell. Jag känner hur de båda kriminalinspektörerna Monica Brandt och Eiler Augustsson granskar mig.

– Vem är du?

– Vem är du i förhållande till Anna Lindh så att säga?

Så småningom ska jag berätta hela historien. Den började den andra maj 1994. Man kan nog säga att jag missade första maj det året. Vi bodde ganska nära då, så vi gick ner till Norra Bantorget för att titta på demonstrationen. Men då stod vi fortfarande vid sidan av, maken, ungarna och jag. Vi köpte årets första glass medan Ingvar Carlsson talade. Sedan tittade vi mest på folk.

Det var först den andra maj 1994 som jag blev partiarbetare. Jag var ju egentligen journalist och just den här våren undervisade jag på universitetet. Jag planerade ett forskningsarbete om medier och politik och till hösten skulle jag köra igång med det på allvar. Då ringde partiets presschef Laila Edholm och frågade om jag ville jobba som pressekreterare under valrörelsen. Jag fick ett ryck och tackade ja. Det var ett kul jobb och det var ju bara för några månader. Jag behövde pengarna och det här var en unik chans att få följa valrörelsen från insidan.

Det skulle bli mer än tio år från insidan.

Kapitel två

Det är en god tid när våren går över i sommar 1994.

Den nionde maj blir Nelson Mandela vald till president i Sydafrika. Tio dagar senare röstar Socialdemokraternas extrastämma ja till svenskt medlemskap i EU. I juli tar Tony Blair över brittiska Labour. I Sverige stiger partiets opinions-siffror inför riksdagsvalet den artonde september. Valrörelsen är koncentrerad till ett rum tre trappor upp på partiexpeditionen på Sveavägen 68. Ett War Room.

Vi döper det till Val-hall.

Rummet är stort och avlångt. I ena änden finns en liten köksavdelning med kaffebryggare. I den andra änden täcker den största sortens white board hela väggen. En tv flimrar ständigt vid ena långsidan. Rummet ligger mitt i huskroppen och saknar fönster. Ljuset faller in genom inglasade kontorsrum som ligger ut mot fasaderna. Dörrarna till kontoren står alltid öppna och bildar ett stort kontorslandskap med Valhall i mitten.

Bredvid tv:n står en fax och mitt emot faxen sitter någon av valrörelsens sekreterare. De går i skift och kan ordna nästan vad som helst. De kommer med frukostbrödet klockan sju varje morgon och de ser till att nästa dags politiska taleregler faxas ut till partidistriktet klockan tio varje kväll. Bredvid sekreteraren sitter den praktiske valledaren Sten Olsson som är biträdande partisekreterare. Han är nästan alltid på gott

humör, det går ju bra. Han skrattar, snurrar sig i håret och blir den naturliga centralfiguren.

Vi är sammanlagt sex pressansvariga som jobbar med att sätta bilden av partiet i media. Det här är en modern valrörelse delvis dikterad av de amerikanska konsulterna Phil Noble, Bill Hamilton och Rick Ridder, ett gäng breda grabbar som tar över rummet när de kommer på besök. Phil Noble slänger sin cowboyhatt över bordet. Han reser världen runt och styr upp den demokratiska processen. Nu är han här med sina grabbar. Phil Nobles svenska kollega Bosse Krogvig är partiets kommunikationschef och tillsammans lär de oss allt de kan om dirty campaigning så att valarbetarna ska kunna avslöja motståndarnas smutsiga knep.

– Jag stryker under det igen, säger Bosse, vi ska avslöja moderaternas smutsiga tricks. Vi socialdemokrater däremot, vi ska bedriva en ren valkampanj.

När det kommer besök får konsulterna gömma sig en trappa upp. Självklart läcker deras existens ändå ut till media och vi pressekreterare spår på bilden av ett modernt och framgångsrikt parti som anlitar hemliga, internationella konsulter. Det spännande alternativet.

Mona Sahlin är partisekreterare och lite vid sidan av. Det händer att hon stannar till ute hos oss valarbetare när hon är på väg genom rummet. Hon står där en stund vid det stora bordet i Valhall och pratar lite, lyfter på en tidning eller plockar med ett papper samtidigt som hon frågar hur det går. Hon är så ung, hon vill så gärna vara med oss andra där hon står och drar lite i sin stickade tröja. Svarta jeans och svart mascara, hon är som den tuffaste tjejen i rökruan. Ingen vågar riktigt vara kompis med henne.

En dag kommer Mona ut med bestämda steg och hämtar sin presskille. De pratar upprört på väg in till hennes rum.

Mona måste bestämma sig för om hon ska gå ut med sina

missfall, förklarar han. Det här är jävligt jobbigt för henne. Men vi kör!

Mona är en kvinna som alla andra. Veckans försök att få ut de mjuka frågorna.

Annars handlar den här valrörelsen mest om underskottet i den svenska statsbudgeten. Väljarna har folkhemslängtan och vill tillbaka till den gamla goda tiden med stabil tillväxt och trygga löneökningar. Torsdagen den artonde augusti förbereder valcentrum den stora presskonferensen med partiledaren Ingvar Carlsson, partisekreteraren Mona Sahlin och partiets ekonomiske talesman Göran Persson. I morgon ska de presentera det socialdemokratiska valmanifestet.

I Valhall följer vi marknaden via text-tv. Den står alltid påslagen på 200-sidorna som är ekonomisidorna. När journalisterna ringer till Valhall frågar de inte efter annat än den ekonomiska planen. De vill ha fakta om budgetnedskärningar och skattehöjningar. Vi hakar följsamt på ekonomitemat, men vi kan inte lova att Göran Persson kan presentera sin plan under morgondagen. Först ska det verkställande utskottet och partistyrelsen säga sitt. Det är ju partiets valmanifest som ska presenteras, även om journalisterna redan personifierat det som Perssonplanen.

Vi på pressavdelningen läcker ändå ut tidpunkten 16.00 till media. Då beräknas partistyrelsens sammanträde vara avslutat och då kan valmanifestet presenteras.

Det gungar till i ekonomivärldens datasystem. Perssonplanen fredagen den 18 augusti klockan 16.00. En ekonomijournalist ringer presstjänsten och jag tar luren.

– Varför väljer ni att presentera planen så sent? Är det med hänsyn till börsern?

– Nää, så har vi inte tänkt... det handlar om partiets valmanifest och först måste partistyrelsen godkänna det.

– Men det är väldigt sent på eftermiddagen.

– Jaa du, den demokratiska processen måste väl få ta sin tid. Partiledningen har möten hela dagen och vi räknar med att de ska vara klara till 16.00, men inte ens den tidpunkten är säker.

Nästa morgon öppnar valcentrum klockan sju. Valarbetarnas frukost står uppdukad i den lilla köksavdelningen, det är en riktig arbetarfrukost utan överraskningar. Skogaholmslimpa, ost och korv. Leverpastej, kaffe, flingor och mjölk. Laila tar en mugg kaffe innan hon slänger upp fötterna på skrivbordet och suckar lite.

– Vi har glömt att manifestet måste översättas. Vi måste tänka på de internationella journalisterna. Marknaden behöver också få det översatt.

– Hur lång tid tar det att översätta texten då, undrar någon vid bordet.

– Det tar inte så lång tid om vi börjar nu och utgår från förslaget. Sedan räcker det med att vi för in partistyrelsens korrigeringar efter mötet. Men vi får skjuta på presskonferensen en timme. Vi får gå ut med 17.00 i stället.

När nyheten kommer ut att presentationen blir först klockan 17.00, fladdrar röntgen till på text-tv-skärmen. Först upp och sedan ner igen.

– Nervösa småpojkar på den där marknaden, muttrar Laila.

En timme före utsatt tid har tv-bolagens OB-bussar blockerat den högra körfilen på Sveavägen. Journalisterna kommer, flera stycken från varje redaktion. Det är fullsatt och marknadsrepresentanter får vackert vänta i receptionen. Materialet kommer att delas ut till dem när presskonferensen börjar.

Valmanifestet med den ekonomiska planen delas som planerat ut exakt klockan 17.00.

Media sätter bilden på tre minuter. Reportern från nyhets-

byrån Direkt snubblar ut ur lokalen medan hon slår på mobiltelefonen. Budgetunderskottet ska ner, inflationen ska hållas nere.

– Yes, det här är skitbra, flämtar hon i telefonen.

Och medan Göran Persson fortsätter att dominera presskonferensen skickar nyhetsbyråerna ut de första texterna med hans hårdföra budskap. Nu äger han valrörelsen. Hans medarbetare i det ekonomiska sekretariatet tillhör nu det vinnande laget inom partiet... Perssons Pack, kallas de för, män som Nils-Gunnar Billinger, Jan Larsson, Pär Nuder, Leif Pagrotsky, Christer Persson, Knut Rexed och så kvinnorna Magdalena Andersson och Annika Creutzer.

Den kopierade upplagan av valmanifestet tar slut och vi valarbetare drar oss upp till tredje våningen för att titta på tv. Det blir en riktig pilsnerkväll.

På Expressens tryckeri går första upplagan i press. Socialdemokraterna vill införa en karensdag för vård av sjukt barn. ”Från barn till betong”, kommenterar statsminister Carl Bildt valmanifestet.

Nästa dag är en lördag, alla är lite trötta och euforin är redan bruten.

Oron växer. Under måndagen tar partiets telefonsluss emot allt fler samtal från väljare och partimedlemmar. Kommunals ordförande Lillemor Arvidsson leder protesterna mot karensdagen och kvinnoförbundets ordförande Margareta Winberg faller in. Expressens Britta Svensson frågar: ”Hur kan du, Mona?” Trenden måste vändas snabbt, Bosse Krogvig leder idémötet.

– Vi får använda Mona. Hon får bjuda in de kvinnliga journalisterna till ett samtal. Vi ordnar en lunch och bjuder på – gubbröra!

Skratten bullrar över bordet. Först är det fan-så-kul, men sedan kommer frågorna. Vad ska hon säga, kan hon verkligen

vända motståndet? När journalisterna anländer till lunchen smiter flera av oss iväg till japanen tvärs över gatan. Det här vill vi inte vara med om. Men Mona ställer upp. Den här striden tänder henne, hon är en fighter.

Journalisterna blir hennes motståndare.

När vi kommer tillbaka från den japanska restaurangen möter vi Aftonbladets ledarskribent Judith Jäderberg på gatan.

– Det här gick inte bra, konstaterar hon sammanbitet. Jag kan inte skriva något positivt om det här. Hela lunchen blev... löjlig.

Judith balanserar sin text, men vad hjälper det. Dagen efter är den första Mosa Mona-kampanjen ett faktum. Eller som Expressens Paul Ronge säger till mig i telefonen:

– Det fattar du väl. Det spelar ingen roll vad partiet gör nu. Nu är det race!

Göran Persson blir motbilden, den pålitlige kommunalpolitikern med de beska beskeden. Honom kan man lita på.

Den sista valveckan sitter bilden av Göran mot Mona.

Två dagar före valet är tempot högt. Inspelen kommer dygnet runt. Klockan nio på torsdagskvällen ringer en journalist och berättar att Reuter publicerar en dementi på nätet. Den säger att en tung svensk socialdemokratisk politiker förnekar att han varit med på ett fackligt, nattligt besök på porrklubben Tabu.

Jag ringer upp Reuters Londonkontor.

– Welcome to International Campaigning, skrattar den brittiske redaktören. Vi vet inte vem som lagt ut det. Det är så många redaktioner som publicerar sina nyheter hos oss. Men jag antar att det här är ett problem för er.

Han kunde lika gärna hälsat välkommen till dirty campaigning. Motståndarna lägger ut en dementi som skapar tvivel. Parallellt sprider man ryktet om att det handlar om Göran

Persson. Vad han än svarar på det, snärjer han in sig. Det är svårt att dementera en dementi.

Men inte ens ett misstänkt porrklubbsbesök kan hindra Göran Perssons första verkliga seger i valrörelsen 1994. Man är väl karl.